

Hajzer Anna Sára
közjegyzőjelölt, Budapest
ORCID: -

ESEMÉNYEK

„Tiszteld a múltat, hogy érthesd a jelent, és munkálkodhass a jövőn”¹
Eseménybeszámoló az Igazságszolgáltatás és történelem c. konferenciáról

EVENTS

**“Respect the past so that you may understand the present and
work toward the future”**

Event report on the conference titled “Justice and History”

[DOI: 10.66103/KK.2026.2.11](https://doi.org/10.66103/KK.2026.2.11)

2026. május 15-én került megrendezésre az Igazságszolgáltatás és történelem című szakmai konferencia a Legfőbb Ügyészség és az Országos Kriminológiai Intézet szervezésében. A Legfőbb Ügyészség magasföldszinti dísztermében olyan kiemelkedő szakmai tudással rendelkező előadók előadásait hallgathatta meg a közönség, mint Dr. Varga Zsolt András (*Kúria elnöke*), Dr. Zinner Tibor (*jogtörténész*), Dr. Rokolya Gábor (*nyugalmazott közjegyző, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatója*), Dr. Sarusi Kiss Béla, (*főosztályvezető, főlevéltáros, főtanácsos - Budapest Főváros Levéltára*), Dr. Barna Attila (*egyetemi docens - Széchenyi István Egyetem, Nemzeti Közszerológiai Egyetem*), Dr. Nánási Gábor (*mb. vezetőhelyettes ügyész*), Dr. Pallo József (*bv. ezredes, egyetemi docens - Nemzeti Közszerológiai Egyetem*), Dr. Ibolya Tibor (*kirendelt főosztályvezető-helyettes ügyész - Országos Kriminológiai Intézet*). (Jelen cikk összefoglaló szándékkal igyekszik bemutatni a konferencián elhangzottakat.)

Az eseményt Dr. Ibolya Tibor, a konferencia levezető elnöke nyitotta meg, aki köszöntötte a szép számban megjelent érdeklődőket, majd felkérte Dr. Nagy Gábor Bálint legfőbb ügyészt megnyitó beszédének megtartására. A legfőbb ügyész beszédében felhívta a hallgatóság figyelmét a történelem és a jogtudomány

¹ A gr. Széchenyi Istvántól származó idézet a konferencián dr. Nagy Gábor Bálint legfőbb ügyész előadásában hangzott el.

kapcsolatának jelentőségére, kihangsúlyozta, hogy a múltban hozott döntések, iránymutatások megismerése, az azokból származó tapasztalatok, tanulságok levonása nélkülözhetetlen a jelen megértéséhez. Kifejtette, hogy a társadalmi változások, a technológiai fejlődés és ezzel a bűnözési szokások megváltozása kihívás elé állítja a jelenkori igazságszolgáltatás rendszerét, nem kímélve a több mint másfél évszados múlttal rendelkező ügyészséget sem. Ugyanakkor a múlt megismerését támogató tudományos konferenciák szakmai fórumként tudják megvalósítani a hagyományok ápolásán túl a tudás átadását a fiatalabb generáció számára, ezzel elősegítve a jogrend és a jogalkalmazás kulcsaként érvényesülő kiszámíthatóságot.

A legfőbb ügyész köszöntőjét követően Dr. Varga Zsolt András kúriai bíró, a Kúria elnöke tartotta meg a „Fordulópontok a Kúria történetében” c. előadását. Dr. Varga Zsolt András a prezentációjában azokat a jogtörténeti szempontból jelentős eseményeket vette számba, amelyek elvezettek a jelenlegi Kúria intézményének létrejöttéig. Előadásában kifejtette, hogy a legfőbb bíróság kialakulásának története kétszáz-háromszáz éves szakaszokra határolható. Az intézmény struktúrálódásának első szabályai az Aranybullához köthetők, az európai jogszemléletet megelőzve került rögzítésre, hogy a bírói hatalom nem a bíró személyéből fakadt, hanem a király által ráruházott hatalomból. A következő fordulópontot az a 14-15. században hatályba lépett törvény jelentette, amely kimondta, hogy senki, még a király sem kényszerítheti a bírakat arra, hogy az ország törvényei és törvényes szokásai ellen ítélkezzenek. A jelenhez kicsit közelebb érkezve az előadó szemléltette a Pragmatica Sanctio jelentőségét, továbbá a II. Károly által aláírt a Kúria letelepítését tartalmazó törvényt. A Kúria jogegységesítő feladatát az 1911-ben hatályba lépő Grósz-féle polgári perrendtartás fogalmazta meg először. Elnök úr kiemelte, hogy a Kúria jogegységesítés keretében született döntései kizárólag a Kúria tanácsait kötik, a járásbíróságok, törvényszékek, ítéltáblák eltérhetnek az ítéletektől, sőt kötelezettségük felülvizsgálni azokat és ellentétes határozatot hozniuk, amennyiben az Alkotmánybíróság, vagy az Európai Unió Bírósága más álláspontra jutott az ügy kapcsán.

A Kúria elnökének tartalmas előadását követően Dr. Ibolya Tibor – szavait idézve – a „magyar jogtörténet koronázatlan királyát” Dr. Zinner Tibort kérte fel „A politizáló Legfőbb Ügyészség 1989-1994” c. prezentációjának megtartására, amelynek fókuszában a kommunista diktatúra alatt lefolytatott törvénysértő perek újratárgyalása állt. Különleges adalékként szolgált a hallgatóság számára, hogy az előadó az 1989 és 1994 között betöltött pozícióinak köszönhetően saját, személyes, szakmai tapasztalatait osztotta meg. 1989-től a bíróság, illetve az ügyészség tizenhat kommunista diktatúra alatt tárgyalt, kiemelt per iratanyagát kezdte el feldolgozni. Az előadásban Dr. Zinner Tibor részletesen ismertette a Nagy Imre és társai perének, valamint Mindszenty József és társai

perének újratárgyalása során felmerült adminisztratív problémákat. Példának okáért több esetben elfordult, hogy a hatóságok a határidő utolsó pillanatáig halasztották egy-egy perdöntő irat kiadását. Ennek következménye lett az, hogy a második semmiségi törvény meghozataláig, azaz az utolsó kommunista országgyűlés megtartásáig nem született érdemi határozat a Mindszenty-per újratárgyalásában. Sajnálatos módon a törvényességi óvás és a tárgyalás közötti kötelezően megtartandó nyolc nap különbségnek, Nagy Imre miniszterelnök és társai ügyében sem tudott megvalósulni meg az, hogy őket bűncselekmény elkövetése alól felmentetteként temessék újra. Mindezek ellenére a „legmocskosabb húzás”-ként nevezte meg az előadó azt az 1990-ben napvilágot látott ügyészégi összefoglalót, amelyben kifejtette, hogy Mindszenty József és társai akkoriban halálbüntetéssel büntetendő bűncselekményeket követtek el. A Mindszenty József és társai ellen folytatott büntető ügyben végül 2012. márciusában született meg a végső, felmentő ítélet. Az előadás iránymutató példaként szolgált a közönség számára ateikéntben, hogy a törvények maradéktalan betartásával, hogyan lehet valójában törvényt sértést elkövetni.

A kávészünetet követően Dr. Rokolya Gábor, nyugalmazott közjegyző, a Pázmány Péter Katolikus Tudományegyetem oktatója tartotta meg „A jogtörténeti prozopográfiai kutatások módszertana” c. előadását. A közönség egy kiemelkedő prezentáció keretében ismerkedhetett meg a prozopográfia, vagyis a csoportos életrajz fogalmával, elkészítésének rejtelseivel. A hallgatóság megtudhatta, hogy a prozopográfia megvalósításának alapja egy archontológia létrehozása, vagyis az adott tisztséget vagy hivatásrendet betöltő személyek névsorának összegyűjtése. Az előadó kifejtette, hogy a levéltárakban őrzött hivatalos iratok, továbbá az akár interneten, akár könyvtárakban fellelhető korabeli külföldi és magyar sajtótermékek (az Arcanum digitális adatbázis tartalmazza a külföldi folyóiratok fordítását is) megfelelő kiindulópontként szolgálhatnak egy a prozopográfiahoz. Az előadás második felében az előadó a közjegyzői hivatásrend kialakulásának történetét számos békebeli közjegyző életéből részleteket kiemelve ismertette meg a jelenlévőkkel. A résztvevők megtudhatták, hogy a közjegyzői hivatásrendet osztrák mintára hozták létre a kiegyezést követően. Ekkoriban finansziális okokból a hivatalnok nemesség, az ún. „kétszilvafás” nemesi családok számára biztosított elérhető jogi életpályát, ugyanis a praxis elején álló közjegyzőnek a törvényszéknél letétbe helyezett saját vagyonával kellett helytállnia az esetleges jogi károkért. A jogász szakmában elhelyezkedők életében az ismeretségek szempontjából lényeges szerepet töltöttek be a gimnáziumok, jogi akadémiák, továbbá a stratégiai szempontból megkötött előnyös házasságok. Az előadás végén két, az ügyészséghez is köthető közjegyző, Dr. Fésűs György (Dr. Kozma Sándor legfőbb ügyész veje volt), illetve Dr. Galánffy János (korábban debreceni ügyész) életútját ismerhette meg a hallgatóság.

Dr. Sarusi Kiss Béla főlevéltáros „Hangulat és amnesztia – Hangulatjelentések a Gyűjtőből 1956 után” c. előadásában az 1956-os forradalom és szabadságharcot követően bebörtönözöttek lelkiállapotáról készült jelentésekbe adott betekintést. Történelmi háttérként ismertette, hogy 1956 után a rendszer nem kímélte a politikai szempontból nem kívánatos személyeket, rengeteg embert szabadságvesztésre ítélték akár olyan apró-cseprő ügyek miatt is mint egy elírás vagy egy rosszul időzített vicc. A hangulatjelentések kutatásának alapját egy 2006-ban nyilvánosságra hozott büntetőperbeli, ügyészégi, állambiztonsági iratokat tartalmazó adatbázis jelentette. 2017-ig összesen több mint 6200 személy fogvatartás alatt keletkezett iratát (pl. nyilvántartó lap, kegyelmi kérévények és elutasítások, nevelői elemzések, egészségügyi jelentések, a büntetett előéletéről szóló feljegyzések) dolgozta fel a levéltár kifejezetten a budapesti Gyűjtőre koncentrálva. Az előadásban ismertetésre került, hogy az 1956 utáni büntetésvégrehajtás rendszerében a hatalom igyekezett azonos profillal rendelkező börtönöket kialakítani, amelyeken belül az intézmények a saját a rendszerük szerint kategorizálták a rabokat (többé-kevésbé a kiszabott ítélet alapján). Az amnesztiapolitika keretében az előadó kiemelte, hogy a 1959-től kezdődően sokkal magasabb volt az egyéni amnesztia útján szabadon bocsátottak száma. Ez annak volt köszönhető, hogy a rendeleti amnesztiák az esetleges börtönlázadások miatt sokkal kockázatosabbnak minősültek (ugyanakkor erre is volt példa ld. 1959. évi tvr.) a rendszer számára. Bár a hangulatjelentések elkészítésére vonatkozó parancs nem maradt fenn, feltételezhető, hogy a részlegvezetők által készített iratok hangulatjelentések egyfajta tájékozódást, mankót jelenthettek a hatalom számára a börtönökben uralkodó légkör feltérképezésére, az esetleges börtönlázadások elkerülésére.

Az ebédszünet előtti utolsó előadóként Dr. Barna Attila a „Nekünk a dolgozók köztársaságát kell védenünk” – Az állam elleni izgatás tényállása és ítélkezési gyakorlata a II. világháborút követően” c. előadását tartotta meg. A prezentáció bevezetőjében az izgatás tényállásának jogtörténeti háttérét mutatta be. Az izgatás tényállása az 1700-as évektől kezdődően jelen van a magyar büntetőjog rendszerében. Önálló bűncselekményként először az 1843. évi törvénytervezetben került megfogalmazásra. Bár konkrét kereteit az első magyar büntetőkönyv már meghatározta, a felhívástól történő megkülönböztetése továbbra is nehézséget jelentett a jogalkalmazók számára. Az elhatárolás kérdésében végül Kúriai jogegységi határozat született. A II. világháborút követő kommunista diktatúra alatt az izgatás tágran meghatározott törvényi tényállása kiváló alapként szolgált tömegek politikai alapon történő elítélésére. A politikai perek elrettentésként szolgálták az olyan kommunista eszmék, mint az osztályszemlélet, fasiszta erők elleni harc, népköztársaság védelmének eszményének érvényesülését. Példaként az előadó a termelőszövetkezetek elleni izgatások tényállását ismertette, amely

a dolgozó parasztnak védelmét helyezte előtérbe az ún. gazdag paraszttal szemben. Ennek ellenére a korabeli iratokból kiderül, hogy a büntető ügyek többsége a kis- és középparasztrétegéből származók ellen zajlott le. Habár Sztálin 1953-ban bekövetkezett halála után enyhült a politikai alapú igazságszolgáltatás rendszere, ugyanakkor továbbra is rengeteg embert ítéltek el igaztalan vádjával.

Az ebédszünetet követően Dr. Nánási Gábor előadásában a kissvábhegyi bírói, ügyészi villatelep létrejöttével és II. világháborúig tartó történetével ismerkedhetett meg a hallgatóság. A korabeli Angliából és Hollandiából származó villatelep fogalma, illetve kialakításának ötlete a XX. század elején érkezett Magyarországra. A Grecsák Károly (Országos Bírói és Ügyészi Egyesület elnöke) által megálmodott, Árkay Aladár tervezésében készült ügyészi és bírói villatelep az első a magyar történelemben. Az épületegyüttes helyszínéül, a főváros támogatását élvezve, az éppen hogy lakóövezeti kategóriába sorolt bozótos, vadregényes vidékű kissvábhegy került kijelölésre. A villatelep egyedi elkészített házai iránt jelentős érdeklődés mutatkozott már az első lépéseket követően, így a gyors építkezés, valamint az infrastruktúra kiépítése után az első lakók már 1912-ben beköltözhettek új otthonukba. A lakók tiszteletére a környékbeli utcákat híres bírőról (pl. Csemegi Károly, Ráth György, Daruváry Alajos) nevezték el, de született később ügyész, illetve bíró utca is. Érdekes, hogy a beköltözők gyerekeinek oktatását (pl. idegennyelv órákat vehettek), fejlődését elősegítve külön épületet hoztak létre, az internátust. Azok számára, akik csak egy lakást szerettek volna vásárolni a környéken, építették meg a több lakást magába foglaló bérházat. Az idillikus környezetnek az I. világháború vetett véget. A világháború alatt a villatelep Erdélyből, Felvidékről menekülő bíró és ügyész családok menedékhelyéül szolgált, az Internátust pedig kórházzá alakították át. A II. világháborúban több épületet is lebombáztak, amelyek renoválására nem került sor. A bírák és ügyészek vagy elköltöztek vagy kitelepítették őket.

A kissvábhegyi villatelepről szóló előadást követően Dr. Pallo József bv. ezredes, egyetemi docens tartotta meg „Szöllősy Oszkár szerepe a 20. századi magyar börtönügy eszmei fejlődésében” c. előadását. Szöllősy Oszkár neve sajnálatos módon a kommunista diktatúra alatt a homályba veszett, kevésbé idézték, feltehetően az 1920-ban publikált, Gonosztevők a diktatúrában c. tanulmányának hatására – tudhatta meg a közönség az előadótól. Ennek ellenére az előadó álláspontja szerint, Szöllősy Oszkár jelentősége megkérdőjelezhetetlen a magyar büntetésvégrehajtás területén, munkásságában a kor legnagyobb büntetőjogi gondolkodói között hozott létre egy ún. dogmatikai szintézist. A gyakorlat számára vezérfonalnak szánt Magyar Börtönügy c. művében elsőként fogalmazta meg rendszerként a hazai büntetésvégrehajtás önértelmezési alapjait, elemző módon vizsgálta az elítélt és az állam közötti jogviszony sajátosságait. Szöllősy

a művében korát meghaladva kifejtette, hogy a büntetésvégrehajtás eredményesége az elkövető személyiségéhez mérten történő büntetés kiszabásában rejlik.

A konferencia záróelőadását Dr. Ibolya Tibor tartotta „A jó ügyész sohasem haragszik a vádlottra” – Dr. Baróthy Pál ügyészségi elnök életútja címmel.” Dr. Ibolya Tibor előadása elején két képet vetített ki a közönségnek; az egyik egy elhagyatott sírhelyet ábrázolt, a másikon pedig ugyanaz a sír volt látható, immár a gyomtól megtisztított állapotában. „Miért fontos az, hogy régi kollégákról, régi szakemberekről, a hivatásukat magas szinten művelő kollégákról akár több száz év távlatából megemlékezzünk?” – tette fel a kérdést az előadó. „Pontosan azért, mert minden szervezet annyit ér, amennyit, beletesz a megemlékezésben. Aki nem tudja honnan jött, az nem tudja, hogy hol van és azt sem, hogy merre tart.” A bevezető gondolatokat követően az előadó Dr. Baróthy Pál útját mutatta be a konferencia résztvevőinek. Dr. Baróthy Pál 1930-tól 1942-ig volt a budapesti királyi ügyészség elnöke, a két világháború között ő töltötte be legtovább a tisztséget. Nagyváradon született, régi jogász család gyermekeként. Pályáját aljegyzőként kezdte, 1901-ben nevezték ki alügyésznek. Magyarországra a román megszállás elől menekülve érkezett, 1920-ban a budapesti ügyészség sajtó-osztályának vezetőjévé nevezték ki, ahol lényegében egyfajta cenzorként kellett volna működnie. Ugyanakkor az előadó kiemelte, hogy Baróthy úgy tartotta, az ügyész a művészi szabadságba nem szólhat bele, így a többszáz vizsgált műből csupán háromnak a megjelenését utasította vissza. Baróthy főügyészi munkássága alatt hozott a statáriális bíróság ítéletet a Sallai-Fürst perben, amelyben Sallai Imrére és Fürst Sándorra a biatorbágyi merénylet elkövetésének vádjával aznap végrehajtandó halálbüntetést szabtak ki. Az akkori szabályok szerint a végrehajtás halasztását kizárólag az igazságügy miniszter rendelhette el. Az ügyben eljáró ügyész kérésére, haladék érdekében Baróthy Pál főügyész telefonon egyeztetett az akkori igazságügy miniszterrel, ám eredményt nem ért el, kivégezték az elítélteket. A II. világháborút követően az ügyel kapcsolatba hozható összes személyt, így Baróthyt is, tanúként hallgatták ki. A kommunista uralom alatt, az évek során megvakult, megsüketült Baróthyt kitelepítették Budapestről, magányosan hunyt el.

A konferencián résztvevők betekintést nyerhettek többek között a Kúria történetének alakulásába, a kommunista diktatúra alatti büntetésvégrehajtás rendszerébe és büntetőjogába, valamint számos kiváló jogász szakember életútjába. A rendkívül magasszintű szakmai esemény egyedülállóan mutatta be a múlt jelenre történő kihatásait, így a hallgatóság az elmúlt évszázadok tapasztalásain keresztül közelebb kerülhetett a jelen jogrendszer megismeréséhez. Annak érdekében, hogy megértsük a jelen eseményeit és eredményesen munkálkodhassunk a jövőn, remélhetőleg még sok hasonló, a múlt tapasztalataira épülő előadásban lehet része közösségünknek.